

Marijona Barkauskaitė, Daiva Karužaitė

MEILĖ LUKŠIENĖ JAUNŲJŲ TYRĖJŲ AKIMIS

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjamas jaunųjų tyrėjų – edukologijos doktorantų – požiūris į Meilės Lukšienės skelbtas idėjas, atskleidžiamas pažinties lygis, santykis istoriniame kontekste, pateikiamos M. Lukšienės darbuose doktorantų išvėlgtos terminalinės ir instrumentinės vertybės. Remiantis 2013 m. atlikto empirinio tyrimo (atvejo analizė) duomenimis, reflektuojamos M. Lukšienės mintys ir kitų autorių mintys apie ją.

Esminiai žodžiai: Meilė Lukšienė, jaunieji tyrėjai, doktorantai, švietimo reforma, terminalinės ir instrumentinės vertybės.

Įvadas

Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (UNESCO) 100-ąsias habil. dr. Meilės Lukšienės gimimo metines paskelbė 2013-aisiais minima sukaktimi. Iš garsios Lietuvos kultūros veikėjų giminės kilusi Meilutė Julija Lukšienė-Matjošaitytė gimė 1913 m. rugpjūčio 20 d. Vienoje, Austrijoje. UNESCO dėmesys šiai visuomenės veikėjai skiriamas už itin svarbų vaidmenį plėtojant modernią švietimo sistemą bei ugdant demokratišką lietuvių bendruomenę.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva 2013 m. balandžio 30 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo patvirtintas Valstybinis Meilės Lukšienės metų priemonių planas, kurio tikslas – „paminėti <...> habil. dr. Meilės Lukšienės 100-ąsias gimimo metines tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu, pabrėžiant vertybinius šios asmenybės veiklos bruožus: įtaką visuomeninei minčiai, valstybės atgimimui, dėmesį švietimui – vienai iš prioritetinių valstybės raidos sričių“ [7]. 2013 m. balandžio 25–26 d. Lietuvos edukologijos universitete vykusio tarptautinė mokslinė konferencija „Ugdymas kultūros ir žmogaus raidos kryžkelėse: Meilės Lukšienės pedagoginio palikimo įžvalgos praeičiai, dabarčiai, ateičiai“ buvo vienas iš svarbiausių LR Vyriausybės patvirtintų renginių, skirtų tarptautinei bendruomenei. Atskiros konferencijos sekcijos dirbo Vilniaus universitete ir Vroclavo universiteto Pedagogikos institute.

Į konferenciją buvo sukvieistas didelis būrys garbių mokslininkų, visuomenės veikėjų, taip pat ir stu-

dentų, kurie aptarė, analizavo M. Lukšienės idėjas, jas aktualizavo, interpretavo ir kvietė visus diskutuoti. Konferencijoje pranešimus perskaitė ir 13 doktorantų iš įvairių Lietuvos universitetų bei užsienio šalių. Šiame straipsnyje pristatome jaunųjų tyrėjų – doktorantų – požiūrį į M. Lukšienės keltas idėjas, atliktus darbus, perteiktus vertingame palikime rašytine bei neapčiuopama forma. „Daktarė visuomet surasdavo progą ir laiko padiskutuoti apie perskaitytą literatūrą. Jai buvo svarbu žinoti, ką jautei, matei, suvokei, atsirinkai iš skaityto teksto. Niekuomet nesakė „ne, ne taip“, o įpindavo savo samprotavimus ir užbaigdavo „būtinai paskaityk tai ir tai“, – taip M. Lukšienę prisimena habilituota edukologijos mokslų daktarė profesorė Marijona Barkauskaitė [5, p. 30]. Manome, kad M. Lukšienei būtų įdomu sužinoti, ką išvėlgė, pajautė, atsirinko jaunieji tyrėjai, susipažinę su jos tekstais ir kartu su bendraautoriais parengtais koncepciniais dokumentais.

Tyrimo objektas – jaunųjų tyrėjų požiūris į habil. dr. Meilės Lukšienės skelbtas idėjas ir vertybes.

Tyrimo tikslas – empiriškai atskleisti jaunųjų tyrėjų požiūrį į habil. dr. Meilės Lukšienės skelbtas idėjas ir vertybes.

Tyrimo uždaviniai: 1) nustatyti, kaip jaunieji tyrėjai yra susipažinę ir suvokia habil. dr. Meilės Lukšienės darbus; 2) atspindėti jaunųjų tyrėjų požiūrį į habil. dr. Meilės Lukšienės darbuose perteikiamas idėjas ir vertybes; 3) reflektuoti jaunųjų tyrėjų požiūrį remiantis habil. dr. Meilės Lukšienės mintimis ar kitų mokslininkų mintimis apie ją.

Tyrimo metodai:

– *teoriniai:* M. Lukšienės publikuotų darbų ir kartu su bendraautoriais parengtų dokumentų, kitų mokslininkų straipsnių M. Lukšienės gyvenimo, darbų tematika ir kt. analizė;

– *empirinis tyrimas:* 1) atvejo analizė – Lietuvos edukologijos universiteto edukologijos mokslo krypties doktorantų anketinė apklausa. Anketa anoniminė; klausimyną sudarė uždarojo ir atvirojo tipo klausimai. Apklausa atlikta internetu naudojant publika.lt priemonę (www.publika.lt); 2) 2005–2013 m. Lietuvos edukologijos universitete apgintų daktaro disertacijų apžvalga;

– *statistinė tyrimo duomenų analizė* (MS Excel 2010).

Tiriamųjų charakteristika. Elektroninė anketinė apklausa buvo atlikta 2013 m. Tyrime dalyvavo 19 edukologijos mokslo krypties doktorantų iš 27 tuo metu studijavusiųjų Lietuvos edukologijos universiteto (LEU) edukologijos mokslo krypties doktorantūroje (neįskaičiuojami doktorantai, būvę akademinėse atostogose), t. y. 70 proc. Respondentų pasiskirstymas pagal doktorantūros studijų kursą tolygus: 21,1 proc. studijuojančiųjų pirmame kurse ir atitinkamai po 26,3 proc. studijuojančiųjų antrame, trečiame ir ketvirtame kursuose. Pagal lytį respondentai nebuvo tiriami – didžioji dalis edukologijos doktorantų yra moterys.

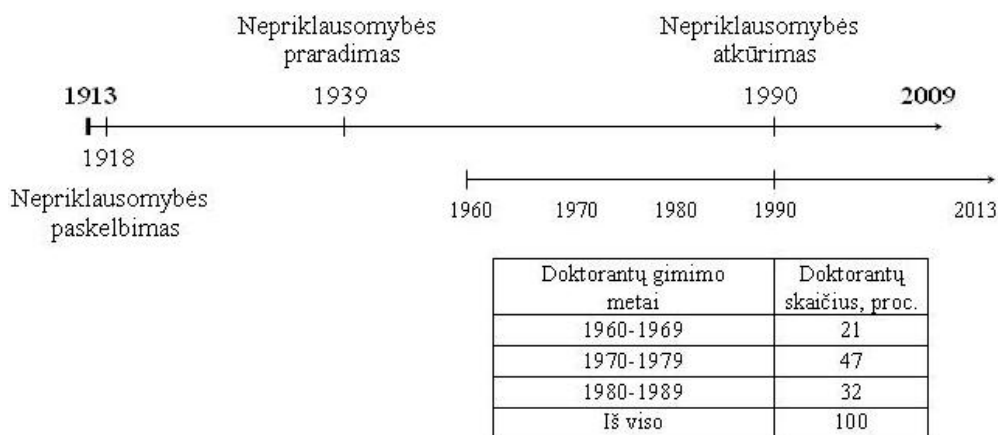
Tyrimo rezultatai

Jaunųjų tyrėjų pažintis su M. Lukšienės darbais. Doktorantūros studijos yra aukščiausia – trečioji studijų pakopa, kuri buvo įtraukta į studijų laipsnių sistemą 2003 m. Bolonijos proceso Berlyno komunikato sprendimu. Edukologijos doktorantai gilinaisi į švietimo sistemą, ugdymo(si) procesą, veiksnius ir veikėjus, tiria kylančius sunkumus, ieško problemų sprendimo būdų ir kt., todėl M. Lukšienės palikimas, darbai neabejotinai yra vienas iš jaunųjų tyrėjų žinių ir idėjų šaltinių. Daugiau nei trečdalis (37 proc.) LEU edukologijos doktorantų pirmoji pažintis su M. Lukšienės darbais įvyko per bakalauro studijas, kitų – magistro (10 proc.) ir doktorantūros (32 proc.) studijų laikotarpiu arba dirbant mokykloje. Edukologijos doktorantūros kaip ir antrosios pakopos studijas gali rinktis ir kitų mokslo krypčių absolventai, išlaikę egzaminą (-us) ir įrodę, kad turi šios srities (edukologijos) bazinių žinių. Todėl natūralu, kad su tais pa-

čiais mokslo darbais susipažįstama skirtingose studijų pakopose, taip pat tai atskleidžia, kad universiteto dėstytojams būtina kalbėti apie svarbiausius M. Lukšienės darbus su visais studijuojančiaisiais.

Aiškintasi, kaip doktorantai vertina M. Lukšienės darbus. Nustatyta, kad šeštadalis doktorantų (16 proc.) yra *gana giliai, stipriai* susipažinę su M. Lukšienės publikuotais darbais ir skelbiamomis idėjomis. Kukliau savo žinių lygį vertina didžioji dalis doktorantų, teigdami, kad susipažinę *vidutiniškai* (42 proc.) ar *iš dalies* (32 proc.). Nė vienas neįvardijo *labai giliai, stipriai*. Viena vertus, tiriamieji dar studijuoja ir gilinaisi į jiems aktualias temas, kita vertus, konferencijos metu iškilūs visuomenės veikėjai ir mokslininkai pripažino, kad M. Lukšienės palikimas yra toks gilus ir vertingas, kad neįmanoma jo išsemti. Neabejotina, kad 2013 m. renginiai, skirti M. Lukšienės 100-osioms gimimo metinėms pažymėti, paskatins jaunuosius tyrėjus dar daugiau skaityti, analizuoti ir apmąstyti.

Tirtas M. Lukšienės ir doktorantų santykis istorinių įvykių kontekste. Nustatyta, kad keturi penktadaliai respondentų (79 proc.) pilnametystės sulaukė pačiame Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo priešaušryje arba jau atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje, kiti (21 proc.) – kiek anksčiau (1 pav.). Tuo tarpu M. Lukšienė buvo vos penkerių, kai 1918 m. buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė. Vėliau išgyveno Pirmąjį pasaulinį karą (1914–1918 m.), Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą (1918 m.), Lietuvos nepriklausomybės praradimą (1939 m.), Antrąjį pasaulinį karą (1939–1945 m.) ir galiausiai Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą (1990 m.). M. Lukšie-

1 pav. M. Lukšienės (1913–2009) ir doktorantų gyvenimas svarbiausių Lietuvos istorinių įvykių kontekste

nė turėjo unikalių patirčių, palyginti su šiandienos doktorantais. Iš M. Lukšienės dienoraščių, rašytų 1923–1932 m., sužinome, kad „Pas p. Vailokaičius Daktarė pirmą kartą išgirdo ir pamatė radiją, per kurią labai gerai girdėjosi *griežimas iš Karaliaučiaus, Maskvos, Leipcigo ir kt.*“ [4, p. 43], tiesiogiai patyrė lietuviškos spaudos draudimą („*Dvyliktą valandą nakties rusų žandarai jau vertė visus namus ir jo, chektografo ieškojo. <...> Nespėjus nei atsigulti, kaip vėl išiveržė žandarai ir ieškojo praklamacijų jau tiesmukiškai klausdami – kur padėjai.*“ [4, p. 45]), lietuviškų mokyklų uždarymą („*Atėmė mūsų gimnazijos viešumos teises. Visiems mokiniams užkirstas kelias toliau mokytis ar mokytojauti*“ [4, p. 46]). Akivaizdu, kad šiandienos jaunųjų tyrėjų patirtis istorinių įvykių aspektu yra skirtinga nei M. Lukšienės, tačiau neabejotinai turime gerų šaltinių, kad suprastume, kodėl buvo kovojama už laisvę, kokio švietimo norėjo šviesuoliai ateinančioms kartoms. Jaunieji tyrėjai, perprasdami pasaulio ir savo šalies istorinius įvykius, tuo metu gyvenusių švietimo veikėjų mintis, idėjas, gali geriau suvokti ir tęsti pradėtus darbus.

Aiškintasi, kurie M. Lukšienės ar kartu su bendraautoriais publikuoti darbai jaunesiems tyrėjams buvo reikšmingiausi ir padarė didžiausią įtaką. Tyrimas atskleidė, kad daugiau kaip pusė doktorantų (53 proc.) jiems reikšmingiausią kūrinių įvardijo M. Lukšienės straipsnių rinkinį „Jungtys“ (2000). Respondentai minėjo ir Lietuvos švietimo reformos conceptualius dokumentus, kurių bendraautorė buvo M. Lukšienė – tai *Lietuvos švietimo koncepcija* (1992) ir *Lietuvos švietimo reformos gairės* (1993). Tai pamatiniai dokumentai analizuojant, gilinant ir nepriklausomos Lietuvos švietimo reformą ir pačią sistemą, jos principus. Taip pat minėti šie kūriniai: „Laiko prasmės“ (2004) ir „Demokratinio ugdymo mintis XVIII a. antroji – XIX a. pirmoji pusė“ (1985).

M. Lukšienė tituluojama humanitarinių mokslų daktare, habilituota socialinių mokslų daktare, lietuvių literatūros tyrėja, pedagoge, edukologe, Lietuvos švietimo reformos pradininke. Iš tiesų, ne vienos srities atstovai ieško žinių ir išminties M. Lukšienės darbuose. Domėtasi, kokiaje srityje edukologijos doktorantams labiausiai padėjo pagilinti žinias ir suvokimą studijuoti M. Lukšienės darbai. Šiam tyrimui, remiantis M. Lukšienės darbų, straipsnių tematika, buvo išskirtos 8 sritys: demokratija, kultūra, literatūra, pedagogika, švietimo istorija, švietimo reforma, tautiškumas, vertybės (pateikta abėcėlės tvarka). Respondentas nurodė vidutiniškai po tris sritis. Trys ketvirtadaliai edukologijos doktorantų (74 proc.) daugiausia pagilino žinias ir suvokimą apie švietimo reformą, apie pusė – apie pedagogiką (53 proc.),

tautiškumą (47 proc.) ir vertybes (47 proc.). Mažesnė jaunųjų tyrėjų dalis praturtino savo žinias apie kultūrą (32 proc.), demokratiją (26 proc.), švietimo istoriją (21 proc.). Nors visos paminėtos sritys ir persipina, vis dėlto išskirtinis M. Lukšienės, kaip švietimo reformos pradininkės, palikimas jaunesiems tyrėjams yra raštai apie švietimo reformos laikotarpį. Pati M. Lukšienė šį laikotarpį įvardija kaip „daugybė rūpesčių, daugybė skausmo, bet tai – visavertis, autentiškas gyvenimas. <...> Žmogui didelė laimė, jei jis kažką „savo“ pasakė. Jei gali rasti savo tiesą, tai ir pats augi, ir kažką į bendrą darbą įneši. Ieškokime autentiško, mažo krislelio tiesos, kurios iki šiol mūsų pasaulyje nebuvo“ [11].

Jaunųjų tyrėjų išvengtose vertybės M. Lukšienės darbuose. I a. romėnų filosofas Seneka (4 m. prieš Kr. – 65 m. po Kr.), rašė: „nesitikėkime, kad gėris atsitiktinai užvaldys mūsų širdis. Reikia padirbėti, nors, tiesą sakant, tai nedidelis vargas, jei tik <...> pradėsime savo dvasią formuoti ir taisyti prieš išsiskyniant joje blogiui“ [2, p. 167]. Po beveik 2000 metų M. Lukšienė teigė, kad „XX a. įvykę nusikaltimai žmonijai versta verčia ieškoti ugdyme atsvaros totalitarizmo ir dehumanizacijos reiškiniams, rasti išmintingą, paremtą etinėmis vertybėmis pusiausvyrą tarp materialinių ir dvasinių žmogaus interesų“ [11, p. 59] (išskirta – D. K.).

Vertybės – tai specifškos mus supančio pasaulio objektų ir reikšmių charakteristikos, turinčios teigiamą reikšmę žmogui, kolektyvui, visuomenei [12]. Svarbiausiomis vertybėmis persmelkti visi M. Lukšienės darbai.

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) pateikti svarbiausi ugdymo tikslai, kurių pirmasis – „padėti asmeniui atskleisti bendrąsias žmogaus vertybes (išskirta – D. K.) ir jomis grįsti savo gyvenimą“ [8, p. 7]. Vertybės atsispindi ir koncepcijoje išdėstytuose Lietuvos švietimo principuose: humaniškumo (nelygstamo asmens vertingumo, jo pasirinkimo laisvės ir atsakomybės teigimas), demokratiškumo, nacionalumo, atsinaujinimo [8, p. 7]. M. Lukšienė, aptardama 1989 ir 1992 m. švietimo reformos koncepcijas, nurodo, kad abiejuose dokumentuose pabrėžiamas „žmogaus esminis bruožas ir kartu pirmasis ugdymo uždavinys – tai žmogiškumas-humaniškumas, kurio pagrindas dorovinės, vertybinės (išskirta – aut.) nuostatos ir atitinkanti jas veikla. Todėl į pirmą vietą keliamos švietimo sistemoje ne žinios, o integruotas intelekto, emocijų ir valios ugdymas šiam tikslui siekti“ [11, p. 318].

Aiškinantis, kokias vertybes labiausiai išvengė edukologijos doktorantai M. Lukšienės darbuose ir kartu su bendraautoriais parengtuose dokumentuo-

se, remtasi M. Rokeacho vertybinių nuostatų skale. Šį pasirinkimą inspiravo edukologijos mokslininkės profesorės V. Aramavičiūtės tyrimas, kuriame pasiremiant M. Rokeacho vertybinių nuostatų tyrimo metodika siekta vieno iš tyrimo tikslų – „apibūdinti šiuolaikinių vyresniųjų mokinių požiūrį į vertybes, kaip tam tikrą atgarsį į M. Lukšienės keltas demokratijos vertybes“ [3, p. 29]. Edukologijos doktorantams buvo pateikta 18 terminalinių vertybių, „vadinamų galutinėmis, aukštesnėmis ar vertybėmis-tikslais“ [3, p. 29] ir 18 instrumentinių vertybių, atliekančių „tarsi instrumento funkciją įkūnijant terminalines vertybes“ [3, p. 29]. Buvo prašoma nurodyti vieną ar daugiau terminalinių ir instrumentinių vertybių, kurios jauniems tyrėjams labiausiai atspindėjo skaitytuose M. Lukšienės ar su bendraautoriais parengtuose darbuose. Respondentai nurodė vidutiniškai po 3–4 vertybes.

Tiriant *terminalines vertybes* nustatyta, kad daugiausia jaunųjų mokslininkų (53 proc.) išvelgė M. Lukšienės darbuose vertybę – *laisvę*, beveik pusė – *kūrybą* (47 proc.), *vidinę harmoniją* (47 proc.) bei *išmintingumą* (42 proc.) (1 lentelė). Šios terminalinės vertybės sudaro daugiau nei pusę (55 proc.) visų doktorantų pasirinkimų. Ketvirtadalis doktorantų išskyrė dar tris terminalines vertybes – *lygybę* (26 proc.), *nacionalinį saugumą* (26 proc.), *savigarbą* (26 proc.), penktadalis – *brandžią meilę* (21 proc.) ir *grožį* (21 proc.).

Pastebėtina, kad M. Lukšienės darbuose liko neišvelgtas *išsigelbėjimas*, *įdomus gyvenimas*, *laimingas gyvenimas*, *malonumai*, *patogus gyvenimas*. Iš tiesų M. Lukšienė savo darbuose nagrinėjo sudėtingus reiškinius. Taip ji įvardija ir *laisvę*, kurią jaunieji tyrėjai išskyrė kaip pagrindinę terminalinę vertybę, atspindinčią M. Lukšienės darbuose. 1989 m. spalio 6 d., minint Mokytojo dieną Kaune, M. Lukšienė kalbėjo: „Laisvė – sudėtingas reiškinys. Mes į ją einame. Mes baisiai atsilikę.“ „Žmonės tam turi būti išugdyti. Svarbios žinios – t. y. kultūros kaip visumos, kaip pažėdžiamo nedalomo organizmo suvokimas“ [11, p. 161]. Vėliau, 2003 m., minint 90-ąsias M. Lukšienės gimimo metines, literatūrologė, profesorė Vanda Zaborskaitė į netiesiogiai Daktarei skiriamą klausimą, „kaip jaučiasi tas laisvas ir ryžtingas žmogus“, atsakė: „Ir be klausimų aišku, ką reiškia Nepriklausomybė žmogui, kuris ją taip brangino, jos laukė ir jai dirbo tiek metų. O vis dėlto... Kąkada ji [M. Lukšienė] prasitarė, jog dabar daug sunkiau negu tada, kai priešinai svetimai, nepripažįstamai, niekinamai sistemai. Dabar slegia didelė, sunki atsakomybė už viską, kas dedasi savoje valstybėje, su kuria tu identifikuoji. Tai tavo valstybė, ir jautiesi atsakingas už čia vykstančius blogus, gėdingus, skandalingus dalykus, jautiesi kaltas,

kad negali pakeisti to, ko nepriimi. Kadaisė nesunku buvo jaustis pasmerktai ir atmetamai, nes smerkė svietimi svietimos ideologijos vardu, o sava visuomenė rėmė ir palaikė“ [13, p. 12]. Matyt, jeigu laisvė būtų paprastas reiškinys, ji nebūtų vertybė.

1 lentelė

Jaunųjų tyrėjų išvelgtos terminalinės vertybės

Terminalinės vertybės	Doktorantų skaičius, proc.	Pasirinkimų skaičius, proc.
Laisvė	53	15
Kūryba	47	14
Vidinė harmonija	47	14
Išmintingumas	42	12
Lygybė	26	8
Nacionalinis saugumas	26	8
Savigarba	26	8
Brandi meilė	21	6
Grožis	21	6
Laiminga šeima	11	3
Socialinis pripažinimas	11	3
Laimė	5	2
Tikra draugystė	5	2
Išsigelbėjimas	0	0
Įdomus gyvenimas	0	0
Laimingas gyvenimas	0	0
Malonumai	0	0
Patogus gyvenimas	0	0
Iš viso	–	100

Tiriant *instrumentines vertybes* nustatyta, kad beveik du trečdaliai edukologijos doktorantų (63 proc.) M. Lukšienės darbuose išvelgė vertybę – *atsakingumą* (2 lentelė). Šią instrumentinę vertybę nurodė didesnė dalis doktorantų nei labiausiai išskirtą terminalinę vertybę – *laisvę*. Taip pat didelė dalis doktorantų išvelgė M. Lukšienės tekstuose *pažiūrų platumą* (42 proc.), *intelektualumą* (37 proc.), *išprusimą* (32 proc.), *garbingumą* (32 proc.), *altruizmą* (26 proc.), *jautrumą* (26 proc.). Nepastebėtos liko tik dvi iš aštuoniolikos instrumentinių vertybių – *klusnumas* ir *pajėgumas*.

R. Ališauskas apie M. Lukšienę rašė: „Savo laiku Meilė Lukšienė prisiėmė *atsakomybę* (išskirta – D. K.). ir tapo akivaizdžiu sinergizuojančiu švietimo reformos varikliu, veiksmu, talkos dėl reformos branduoliu. Neabejotina, kad jos iškeltos ir puoselėtos idėjos iki šiol įkvepia daugelį apie Lietuvos švietimo reformą mąstančių žmonių“ [1, p. 40]. Neabejotina, kad įkvepia ir jaunuosius tyrėjus – edukologijos doktorantus.

2 lentelė

Jaunųjų tyrėjų išvelgtos instrumentinės vertybės

Instrumentinės vertybės	Doktorantų skaičius, proc.	Pasirinkimų skaičius, proc.
Atsakingumas	63	18
Pažiūrų platumas	42	12
Intelektualumas	37	10
Išprusimas	32	9
Garbingumas	32	9
Altruizmas	26	7
Jautrumas	26	7
Atlaidumas	16	4
Nepriklausomumas	16	4
Kilnumas	16	4
Išdidumas	16	4
Drąsa	11	3
Savikontrolė	11	3
Džiugesys	5	1
Mandagumas	5	1
Vaizduotė	5	1
Klusnumas	0	0
Pajėgumas	0	0
Iš viso	–	100

Aiškintasi, ar edukologijos doktorantai remiasi įgytomis žiniomis – M. Lukšienės idėjomis, mintimis, dokumentais rengdami savo disertacinį darbą. Paaiškėjo, kad daugiau nei du trečdaliai respondentų jau remiasi (31 proc.) arba dar ketina pasiremti (37 proc.), o likusieji, nors ir yra susipažinę su M. Lukšienės darbais, tačiau teigia, jog jų tyrimų tematika nėra susijusi. Siekiant išsiaiškinti, ar toks pasiskirstymas rodo didesnę ar mažesnę susidomėjimą nei anksčiau studijavusių doktorantų, buvo peržvelgtos 47 edukologijos mokslo krypties (07 S) daktaro disertacijos lietuvių kalba, apgintos 2005–2013 m. LEU. Suskaičiuota, kad lygiai tokia pati dalis disertantų (68 proc.) rėmėsi M. Lukšienės darbais ar kartu su bendraautoriais parengtais dokumentais. Akivaizdu, kad straipsnyje paminėti kūriniai ir dokumentai išlieka aktualūs rengiant disertacinius darbus.

Išvados

1. Dauguma edukologijos doktorantų yra vidutiniškai ar iš dalies susipažinę su M. Lukšienės darbais, laikydami reikšmingiausią ir didžiausią jiems įtaką padariusiu straipsniu rinkinį „Jungtys“ (2000).
2. Studijuodami M. Lukšienės darbus edukologijos doktorantai labiausiai pagilino žinias ir supa-

timą apie švietimo reformą (74 proc.), taip pat apie pedagogiką, tautiškumą, vertybes, kultūrą, demokratiją, švietimo istoriją.

3. Jaunieji tyrėjai M. Lukšienės darbuose išvelgė daugelį terminalinių ir instrumentinių vertybių. Daugiausia doktorantų išskyrė terminalinę vertybę – *laisvę* (53 proc.), o instrumentinę – *atsakomybę* (63 proc.). Kitos daugelio išvelgtos terminalinės vertybės – *kūryba*, *vidinė harmonija*, *išmintingumas*, *nacionalinis saugumas*, *savigarba*; instrumentinės – *pažiūrų platumas*, *intelektualumas*, *išprusimas*, *garbingumas*.

4. 2005–2013 m. daugiau kaip du trečdaliai Lietuvos edukologijos universiteto edukologijos krypties doktorantų (68 proc.), atlikdami disertacinius tyrimus, rėmėsi M. Lukšienės idėjomis, mintimis, išdėstytomis jos darbuose ar kartu su bendraautoriais parengtuose koncepciniuose Lietuvos švietimo dokumentuose.

Literatūra

1. Ališauskas R. Švietimo ir visuomenės sinergijos prielaidos. *Pedagogika*, 2010, t. 100.
2. *Antikos pedagogai*: pedagoginiai raštai. Sud. D. Dilytė. Kaunas: Šviesa, 1991.
3. Aramavičiūtė V. Požiūris į vertybes kaip demokratijos ugdymo sąlyga. *Pedagogika*, 2010, t. 100.
4. Barkauskaitė M. Meilė Lukšienė: laiko ženklai. *Pedagogika*, 2010, t. 100.
5. Barkauskaitė M. Subtili pedagogė. In: *Asmenybės*. Vilnius: Dialogas, 2003.
6. Biliūnienė-Matjošaitienė J., Lukšienė M. *Laiko prasmės*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.
7. Dėl valstybinio Meilės Lukšienės priemonių plano patvirtinimo. 2013 m. balandžio 30 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 364 [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=447534&p_tr2=2>.
8. *Lietuvos švietimo koncepcija*. Vilnius: Kultūros ir švietimo ministerijos leidybos centras, 1992.
9. *Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993.
10. Lukšienė M. *Demokratinė ugdymo mintis Lietuvoje. XVIII a. antroji – XIX a. pirmoji pusė*. Vilnius: Mokslas, 1985.
11. Lukšienė M. *Jungtys*. Vilnius: Alma littera, 2000.
12. *Terminų žodynas*. 2009–2011 [žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/v/vertybe>>.
13. Zaborskaitė V. Apsisprendimo ir ryžto žmogus. In: *Asmenybės*. Vilnius: Dialogas, 2003.

Summary

Daiva Karužaitė, Marijona Barkauskaitė

MEILĖ LUKŠIENĖ THROUGH THE EYES OF YOUNG RESEARCHERS

Meilė Lukšienė, the initiator of lithuanian education system reform, has named PhD students of education science as the hope for the further development of democracy process by doing everybody's job. The **object** of this research is the relation between young researchers and the ideas proclaimed by Meilė

Lukšienė. The **purpose** of this article is theoretical and empirical revelation of the relation between young researchers and the ideas proclaimed by Meilė Lukšienė.

Methods of the research include analysis of scientific literature of Meilė Lukšienė and about her; empirical quantitative research (case study) and statistical data analysis. The empirical research was carried out in 2013 and included 19 PhD students of education science from Lithuanian university of educational sciences.

Keywords: Meilė Lukšienė, young researchers, PhD students, education system reform, terminal and instrumental values.

*Lietuvos edukologijos universitetas
Įteikta 2013 m. gruodžio mėn.*